

VẬN DỤNG “VÒNG TRÒN THẢO LUẬN VĂN CHƯƠNG” TỔ CHỨC THỰC HÀNH ĐỌC MỘT TẬP THƠ, MỘT TẬP TRUYỆN NGẮN HOẶC MỘT TIỂU THUYẾT (NGŨ VĂN 10)

Lê Thị Ngọc Anh

Trường Đại học Sư phạm - Đại học Huế
Email: lethingocanh@dhsphue.edu.vn

Article history

Received: 07/4/2024

Accepted: 17/5/2024

Published: 05/8/2024

Keywords

Literature discussion circles,
topics, role sheets

ABSTRACT

As a result of the introduction of the 2018 General Education Curriculum, teaching has experienced many changes in terms of goals, content, forms and methods as well as testing and evaluation. This is both an opportunity and a challenge for teaching Literature in general as well as teaching each topic in particular. In teaching Literature, using literature discussion circles is an effective way to organize reading activities for students. The article presents the theoretical basis for the literature discussion circle, summarizes the characteristics and learning objectives of the topic “Read, write and introduce a collection of poems, a collection of short stories or a novel”, thereby proposing ways to apply the literary circle in organizing reading a collection of poems, short stories or a novel through suggesting reading roles and implementation procedures. The novelty of the article is reflected in the flexible way of applying the literary discussion circle, aligning with the goals and content of thematic teaching.

1. Mở đầu

Trong dạy học Ngữ văn, sử dụng vòng tròn thảo luận văn chương (VTTLVC) là một cách thức hiệu quả để tổ chức thực hành đọc một tác phẩm văn học cho HS. Đây là một hình thức tổ chức dạy đọc phổ biến ở các nước phương Tây. Các nhà nghiên cứu đều khẳng định vai trò của VTTLVC trong việc phát triển khả năng tìm chủ đề, ý chính và từ khóa văn bản... của HS và chỉ ra việc thực hiện VTTLVC làm tăng sự hứng thú và mong muốn giao tiếp, sự tự tin, học tập hợp tác, tư duy phê phán và kỹ năng đọc độc lập... (Karatay, 2013). Tuy nhiên, ở Việt Nam ngoài công trình của tác giả Nguyễn Thị Hồng Nam và Dương Thị Hồng Hiếu (2016) và một số luận văn, bài viết ứng dụng nhỏ lẻ thì hầu như chưa có những nghiên cứu lý thuyết hay ứng dụng một cách cụ thể, chuyên sâu, được xuất bản. Thực tiễn đổi mới dạy học nói chung và dạy học Ngữ văn nói riêng theo hướng phát triển năng lực của người học dẫn đến những thay đổi nhất định trong chiến lược và phương pháp tổ chức dạy học (Đỗ Ngọc Thống, 2022a, 2022b). VTTLVC vì thế là một hình thức tổ chức dạy học có nhiều điểm tương hợp, có khả năng ứng dụng và nâng cao hiệu quả dạy học đọc cho HS, nhất là các nội dung đòi hỏi tính độc lập cao như đọc mở rộng hay các chuyên đề học tập.

Vì vậy, trong phạm vi bài báo, trên cơ sở khung lý thuyết của Daniels (2002), chúng tôi đề xuất quy trình vận dụng VTTLVC và một số vai đọc cơ bản vào tổ chức thực hành đọc một tập thơ, một tập truyện ngắn hoặc một tiểu thuyết (Chuyên đề 3 - Đọc, viết và giới thiệu một tập thơ, một tập truyện ngắn hoặc một tiểu thuyết trong Chương trình giáo dục phổ thông môn Ngữ văn lớp 10).

2. Kết quả nghiên cứu

2.1. Vòng tròn thảo luận văn chương

“VTTLVC” là những nhóm thảo luận nhỏ giữa những HS cùng chọn đọc một câu chuyện, bài thơ, bài báo, hay cuốn sách. Trong khi đọc phần văn bản mà mỗi nhóm được phân công (trong hay ngoài lớp học), các thành viên ghi chép những ý tưởng nảy sinh trong quá trình đọc để trao đổi trong cuộc thảo luận sắp tới, và mỗi người khi đến với nhóm đều mang theo những ý tưởng cần được chia sẻ. Mỗi nhóm sẽ theo một lịch trình đọc và gặp gỡ với những cuộc thảo luận định kỳ trong khi đọc một cuốn sách. Khi đọc xong một cuốn sách, các thành viên của vòng tròn này có thể chia sẻ những vấn đề quan trọng mà họ đã đọc với cộng đồng rộng lớn hơn. Họ trao đổi thành viên với những nhóm khác cũng đã đọc xong, chọn thêm văn bản để đọc và hình thành những vòng tròn thảo luận mới” (Nguyễn Thị Hồng Nam, 2017). Như vậy, VTTLVC là một hình thức dạy học đọc hiểu văn bản văn chương. VTTLVC vừa mang đặc điểm của một hình thức dạy học (đáp ứng yêu cầu cần đạt của kỹ năng đọc hiểu, có sự hướng dẫn của GV, có kiểm tra,

đánh giá, vận dụng các phương pháp dạy học, có nội dung đáp ứng nội dung cốt lõi của chương trình...) vừa mang đặc điểm của mô hình đọc hiểu (đọc hiểu theo 3 giai đoạn, thực hành các kỹ năng đọc, kỹ thuật đọc). Theo đó, VTTLVC có khả năng thay thế quy trình dạy học đọc hiểu và tổ chức hoạt động đọc hiểu cho HS. Dựa trên lý thuyết dạy học và lý thuyết về đọc hiểu, việc thực hiện VTTLVC có thể linh hoạt, nhất là các nhiệm vụ đọc - thể hiện qua các vai đọc.

- *Đặc điểm của VTTLVC*. Daniel (2002) đã khái quát 11 đặc điểm chính của VTTLVC. Tuy nhiên, một vài đặc điểm có thể linh hoạt tùy vào trình độ đọc và mục đích dạy học: (1) HS tự chọn tài liệu đọc: đây là đặc điểm quan trọng nhất, làm nên bản chất của VTTLVC; (2) Các nhóm nhỏ tạm thời được thành lập, dựa trên sự lựa chọn sách; (3) Các nhóm khác nhau đọc những cuốn sách khác nhau; (4) Các nhóm họp theo một lịch trình thường xuyên, có thể đoán trước được để thảo luận về cách đọc của họ; (5) Người đọc sử dụng các ghi chú viết hoặc vẽ để hướng dẫn cả cách đọc và thảo luận; (6) Các chủ đề thảo luận đến từ người học: đây cũng là một đặc điểm quan trọng, khẳng định tính độc lập và tính mở của VTTLVC; vấn đề hay câu hỏi thảo luận không nên đóng hay có tính áp đặt từ GV mà cần xuất phát từ quá trình đọc, từ những băn khoăn hay hứng thú của HS; (7) Họp nhóm nhằm mục đích là những cuộc trò chuyện cởi mở, tự nhiên về sách, vì vậy kết nối cá nhân, lạc đề và câu hỏi mở là hoan nghênh; (8) GV đóng vai trò là người hỗ trợ, không phải là thành viên nhóm hoặc người hướng dẫn; (9) Đánh giá bằng sự quan sát của GV và sự tự đánh giá của HS; (10) Một tinh thần vui tươi, cởi mở khi thực hiện VTTLVC; (11) Khi sách hoàn thành, đọc giả chia sẻ với bạn học của họ, và sau đó các nhóm mới hình thành xung quanh các lựa chọn đọc mới.

- *Các vai đọc trong VTTLVC*. Các vai đọc trong VTTLVC khá đa dạng và linh hoạt. “Để hướng dẫn cách đọc, các nhà nghiên cứu và các GV đề xuất một số vai có thể giao cho HS trong quá trình thực hiện “vòng tròn văn chương”. Cách hiểu và tên gọi của từng vai cũng thay đổi tùy theo người sử dụng.” (Nguyễn Thị Hồng Nam, 2017, tr 95). Tuy nhiên, theo Daniels (2002) thì về cơ bản có 4 vai đọc như sau: (1) Vai “Người liên hệ”, (2) Vai “Người hỏi”; (3) Vai “Người tìm những điểm, phần quan trọng của văn bản”; (4) Vai “Người vẽ tranh”.

- *Quy trình tổ chức “VTTLVC”*. Daniels (2002) đề xuất hai dạng quy trình thực hiện VTTLVC. Điểm khác biệt lớn nhất giữa hai dạng quy trình này là việc sử dụng các bản phân vai (phân nhiệm vụ theo vai đọc) nghĩa là mức độ hướng dẫn và tính độc lập của người đọc. Trong phạm vi bài báo, để vận dụng vào dạy học chuyên đề, chúng tôi chỉ trình bày quy trình 2, dành cho HS có kinh nghiệm đọc, đã quen với học hợp tác và đọc dựa trên phản hồi của người đọc: - *Bước 1*: Cung cấp nhiều văn bản cho HS lựa chọn và hình thành nhóm dựa trên văn bản lựa chọn đó (cứ 4-6 HS cùng đọc 1 văn bản hình thành 1 nhóm); - *Bước 2*: GV ôn lại cách dùng và ý nghĩa của phản hồi mở, nơi người đọc có thể ghi lại các phát hiện, cảm xúc, liên hệ, câu hỏi hay bất kỳ điều gì HS cảm nhận/suy nghĩ về văn bản. Bước này nếu HS đã quen thì có thể lược bỏ; - *Bước 3*: Cho HS khoảng thời gian (20-30 phút) để đọc và viết phản hồi. Cụ thể, yêu cầu HS nhìn vào sách, tự quyết định đoạn văn bản sẽ đọc và ghi vào bản phản hồi trong hoặc sau khi đọc. Việc ghi chép phản hồi mở thực chất cũng theo các vai đọc, có thể phong phú hơn, phản ánh các kỹ năng đọc đa dạng mà người đọc sử dụng. Như vậy tùy thuộc vào kinh nghiệm đọc và thời gian đọc, HS có thể chọn đọc một đoạn văn bản hoặc nhiều hơn; - *Bước 4*: Sau khi tất cả thành viên đã đọc và ghi phản hồi xong, mời các thành viên trong nhóm gặp nhau (10-15 phút) dựa vào các ghi chú ở bản phản hồi để chia sẻ và trao đổi. Khuyến khích sự trao đổi cởi mở, tự nhiên. GV quan sát kín đáo, ghi lại những ví dụ và lời bình cụ thể có thể dùng để trao đổi chung sau đó; - *Bước 5*: Trao đổi chung cả lớp. Ban đầu HS chia sẻ ấn tượng chung về văn bản, sau đó đi vào các nội dung cụ thể đã trao đổi trong nhóm nhỏ, rút kinh nghiệm đọc; - *Bước 6*: HS chọn đoạn đọc/văn bản khác, chuẩn bị cho buổi gặp thứ hai. Có thể thấy ở quy trình này, vai trò chủ động của HS nhiều hơn. Các em tự quyết định đoạn văn bản đọc và ghi phản hồi mở. Tuy nhiên, điểm cần lưu ý là việc lựa chọn đoạn văn bản đọc nếu không có chú ý sẽ dẫn đến việc đọc thiếu tính chính thể và phiến diện. Do đó, trước khi chọn đoạn văn bản đọc, nhóm cần đọc qua văn bản, xác định được bố cục các phần/đoạn văn bản, đảm bảo mỗi phần/đoạn đó là những tiêu cấu trúc, những chính thể nhỏ trong chính thể lớn của văn bản.

2.2. Chuyên đề 3. “Đọc, viết và giới thiệu một tập thơ, một tập truyện ngắn hoặc một tiểu thuyết” (Ngữ văn 10)

2.2.1. Chuyên đề học tập

“Chuyên đề học tập là nội dung giáo dục dành cho HS THPT, nhằm thực hiện yêu cầu phân hoá sâu, tăng cường kiến thức và kỹ năng thực hành, vận dụng kiến thức giải quyết một số vấn đề của thực tiễn, đáp ứng yêu cầu định hướng nghề nghiệp” (Bộ GD-ĐT, 2018a, tr 30). Như vậy, về bản chất, nội dung chuyên đề phải là sự phát triển ở mức độ sâu hơn, cao hơn so với nội dung dạy học bắt buộc của môn học. Dạy học chuyên đề phải tích hợp chặt chẽ, kế thừa và phát triển kết quả dạy học các nội dung bắt buộc của môn học.

Dạy học chuyên đề là một nội dung mới trong Chương trình giáo dục phổ thông 2018. Việc triển khai dạy học nội dung này ở nhà trường phổ thông vừa mang đến sự hấp dẫn cho người học nhưng cũng tạo nên không ít khó khăn, lúng túng cho người dạy. Tích hợp với nội dung bắt buộc của môn học như thế nào? Tổ chức dạy học chuyên

đề vào thời điểm nào? Đặc biệt là, triển khai dạy học chuyên đề ra sao?... là những câu hỏi mà nhiều GV đang đặt ra. Xuất phát từ thực tiễn đó, qua bài báo, chúng tôi mong muốn đề xuất một hướng triển khai dạy học chuyên đề, cụ thể là nội dung thực hành đọc một tập thơ, tập truyện ngắn, một cuốn tiểu thuyết cho HS lớp 10 để GV tham khảo.

2.2.2. Yêu cầu cần đạt và nội dung dạy học của chuyên đề học tập

Chương trình giáo dục phổ thông 2018 môn Ngữ văn đã xác định yêu cầu cần đạt và nội dung dạy học của chuyên đề “*Đọc, viết và giới thiệu một tập thơ, một tập truyện ngắn hoặc một tiểu thuyết*”: - *Yêu cầu cần đạt*: Biết cách đọc một tập thơ, tập truyện ngắn, một tiểu thuyết; + Biết cách viết bài giới thiệu một tập thơ, tập truyện ngắn, một tiểu thuyết; + Biết cách trình bày, giới thiệu một tập thơ, tập truyện ngắn, một tiểu thuyết” (Bộ GD-ĐT, 2018b) - *Nội dung dạy học*: (1) Phương pháp đọc một tập thơ, tập truyện ngắn, một tiểu thuyết; (2) Cách viết bài giới thiệu một tập thơ, tập truyện ngắn, một tiểu thuyết; (3) Yêu cầu của việc trình bày, giới thiệu một tập thơ, tập truyện ngắn, một tiểu thuyết” (Bộ GD-ĐT, 2018b, tr 65). Như vậy, dạy học chuyên đề cần chú ý: - Phát triển chuyên sâu năng lực đặc thù cho HS, thông qua các kĩ năng đọc, viết, nói và nghe; - Tăng cường cơ hội thực hành cho người học, tạo điều kiện để các em rèn luyện, vận dụng và phát triển các năng lực đã được hình thành; - Tối ưu hoá học tập cá nhân và học tập hợp tác thông qua các hoạt động tự học, thảo luận...

2.3. Vận dụng “vòng tròn thảo luận văn chương” tổ chức cho học sinh thực hành đọc tập thơ, tập truyện ngắn hoặc một tiểu thuyết

2.3.1. Đề xuất vai đọc

Như đã nói, việc phân loại vai đọc trong VTTLVC không cố định mà linh hoạt, có thể dựa vào các tiêu chí khác nhau như yêu cầu cần đạt, yếu tố văn bản, kĩ năng đọc...

Thiết kế các vai đọc để tổ chức dạy học chuyên đề “*Đọc, viết và giới thiệu một tập thơ, một tập truyện ngắn hoặc một tiểu thuyết*” cần hướng tới rèn luyện các *kĩ năng đọc* cho HS như: Vai kích hoạt tri thức nền, Vai phát hiện (khám phá), Vai hỏi, Vai tóm tắt, Vai dự đoán, Vai hình dung, tưởng tượng, Vai suy luận, Vai liên hệ, kết nối, Vai tổng kết. Đặc biệt, ngoài các vai đọc tương ứng với các kĩ năng đọc hiểu nói chung, kĩ năng đọc hiểu văn bản thơ, truyện nói riêng, đọc tập thơ, tập truyện ngắn, cuốn tiểu thuyết cần lưu ý vai đọc tổng quan tập thơ, tập truyện (qua nhan đề, mục lục, lời giới thiệu, bìa sách...); vai đọc tổng quát tập thơ, tập truyện (đề tài, chủ đề, thông điệp...). Hoặc vai đọc theo đặc trưng thể loại, gắn với các *yếu tố văn bản và yêu cầu cần đạt* như: (1) Thơ: Vai từ ngữ, hình ảnh thơ; Vai cảm xúc, tình cảm, cảm hứng chủ đạo của bài thơ; Vai chủ thể trữ tình...; (2) Truyện: Vai nhân vật; Vai điểm nhìn; Vai lời kể; Vai cốt truyện; Vai đề tài, nội dung bao quát, chủ đề của văn bản; Vai bối cảnh... Phân vai theo *mức độ năng lực và các hoạt động đọc*: Vai nhận biết/khám phá; Vai phân tích, đánh giá, so sánh; Vai sáng tạo, vận dụng... Những vai đọc này cần được vận dụng linh hoạt, mỗi HS thực hiện một vai đọc khác nhau hoặc có thể đồng thời thực hiện nhiều vai đọc.

2.3.2. Đề xuất quy trình vòng tròn thảo luận văn chương

Xuất phát từ tính chất bổ sung và nâng cao của các chuyên đề học tập cũng như đặc điểm về phân phối chương trình, thực tiễn dạy học ở nhà trường phổ thông, chúng tôi lựa chọn Quy trình 2 là quy trình chủ đạo để vận dụng linh hoạt VTTLVC đáp ứng mục tiêu mà chuyên đề đặt ra. Quy trình được đề xuất như sau:

- *Bước 1: Chọn ngữ liệu đọc, phân nhóm đọc*: với tính chất của chuyên đề, việc lựa chọn ngữ liệu đọc của cá nhân sẽ là một tập thơ, một tập truyện ngắn hoặc một cuốn tiểu thuyết.

- *Bước 2: Triển khai hoạt động đọc cá nhân*: Để đáp ứng mục tiêu của chuyên đề, việc thực hiện hoạt động đọc cá nhân không phân chia các vai đọc cố định nhưng GV sẽ hướng dẫn HS thực hiện phối hợp các vai đọc khác nhau nhằm hướng tới đọc chính thể văn bản, rèn luyện nhiều kĩ năng đọc. Việc đọc cá nhân có thể diễn ra một lượt toàn bộ tập thơ/tập truyện ngắn hoặc cuốn tiểu thuyết hoặc lặp lại nhiều lần chọn đọc một văn bản/một phần - thảo luận nhóm - chọn văn bản khác cùng tập thơ/tập truyện ngắn/tiểu thuyết... Vai đọc cần chú ý bên cạnh các kĩ năng đọc văn bản thơ, truyện còn chú ý các vai đọc tổng quan tập thơ, tập truyện ngắn, cuốn tiểu thuyết, vai khái quát, tổng kết kinh nghiệm đọc tập thơ, tập truyện ngắn, cuốn tiểu thuyết.

- *Bước 3: Thảo luận nhóm đọc*: Gắn với nhiệm vụ đọc một tập thơ, tập truyện ngắn hoặc cuốn tiểu thuyết, bước này có 2 cách thực hiện như sau: + Cách 1: HS chia sẻ kết quả đọc của cá nhân về một tập thơ/tập truyện ngắn hoặc một cuốn tiểu thuyết. Dựa trên kết quả đọc cá nhân, nhóm thảo luận để khái quát về nội dung đọc/kinh nghiệm đọc một tập thơ/tập truyện ngắn hay một cuốn tiểu thuyết; + Cách 2: Hoạt động đọc cá nhân - thảo luận nhóm nhỏ được lặp lại nhiều lần với các sự lựa chọn khác nhau về một bài thơ/truyện ngắn/chương tiểu thuyết. Sau đó thảo luận nhóm để khái quát kết quả đọc/kinh nghiệm đọc một tập thơ, một tập truyện ngắn hay một cuốn tiểu thuyết. Cách đọc một tập thơ/tập truyện ngắn/tiểu thuyết HS có thể tham khảo trong sách giáo khoa Chuyên đề học tập môn Ngữ văn 10.

- *Bước 4: Chia sẻ kết quả đọc cả lớp:* Các nhóm cùng đọc tập thơ/tập truyện ngắn/cuốn tiểu thuyết có thể chia sẻ theo hướng bổ sung/đối thoại. Sau mỗi tập thơ/tập truyện ngắn/tiểu thuyết có thể cùng viết phản hồi về kinh nghiệm đọc. Các nhóm lần lượt chia sẻ kết quả đọc dựa trên các sản phẩm đọc đã thực hiện.

- *Bước 5: Hồi ứng, đánh giá:* để thực hiện bước này, GV cần thống nhất, chia sẻ với HS về những tiêu chí đánh giá cụ thể để HS tự đánh giá, đánh giá chéo và GV đánh giá.

2.3.3. Thực hành đọc một tập thơ, một tập truyện ngắn hoặc một tiểu thuyết theo vòng tròn thảo luận văn chương

2.3.3.1. Định hướng tổ chức thực hành đọc

Đảm bảo kết nối chặt chẽ hoạt động đọc trong chương trình bắt buộc: + Vận dụng và phát triển các kỹ năng đọc của HS tác phẩm thơ và truyện HS đã được hình thành; - Lựa chọn các ngữ liệu đọc phù hợp với các văn bản đã đọc (cùng thể loại, tác giả, phong cách nghệ thuật, đề tài...) nhằm phát triển tối đa kết quả đọc; - Coi trọng các hoạt động đọc cá nhân và đọc hợp tác: VTTLVC là hình thức đọc hợp tác dựa trên kết quả đọc độc lập của cá nhân. Đọc cá nhân và đọc hợp tác không thể khuyết thiếu hay xem nhẹ hình thức nào. Để đọc hợp tác hay để tổ chức VTTLVC nhất thiết phải bắt đầu từ hoạt động đọc độc lập của cá nhân. Hơn thế, cá nhân cần phải là những chủ thể đọc tích cực. Trên cơ sở đó, các hoạt động đọc tiếp theo mới thực sự hiệu quả. *Tôn trọng và phát huy vai trò bạn đọc sáng tạo của HS:* - Tôn trọng sự lựa chọn ngữ liệu đọc (ngữ liệu đọc vừa đảm bảo yêu cầu của chương trình, mạch nội dung/chủ đề của sách giáo khoa và phù hợp với đặc điểm lứa tuổi HS); - Tôn trọng sự lựa chọn nội dung đọc; - Tôn trọng các kết quả đọc; - Tôn trọng hình thức thể hiện kết quả đọc... *Đa dạng hoá các sản phẩm đọc:* chính là đa dạng các cách thức thể hiện kết quả đọc, khuyến khích vai trò bạn đọc tích cực của HS, bao gồm: - Phiếu đọc; - Bài viết ngắn; - Nhật kí đọc sách; - Tranh ảnh...; - Phổ nhạc.

2.3.3.2. Tổ chức thực hành đọc

(1) Giai đoạn chuẩn bị

Bước 1: Lựa chọn ngữ liệu đọc, tạo nhóm. Yêu cầu của chuyên đề là đọc một tập thơ, một tập truyện ngắn hoặc một tiểu thuyết. Đây cũng là những thể loại HS được hình thành kỹ năng và thực hành đọc trong chương trình Ngữ văn 10. Vì vậy, HS có thể lựa chọn tập thơ, hoặc tập truyện ngắn hoặc cuốn tiểu thuyết để tiếp tục thực hành đọc. Người đọc có thể tìm kiếm tác phẩm của tác giả đã được học hoặc những tác phẩm mà các em yêu thích; đảm bảo phù hợp với yêu cầu cần đạt và đặc trưng tâm lí, nhận thức của lứa tuổi. Có thể chọn tập thơ, tập truyện, tiểu thuyết của các tác giả có trong sách giáo khoa (3 bộ) hoặc ngoài sách giáo khoa. Việc lựa chọn tác giả trong sách giáo khoa đảm bảo các em được kế thừa tri thức đọc hiểu, thuận lợi trong quá trình đọc.

GV có thể gợi ý hoặc định hướng quá trình chọn lựa của HS. Về nguyên tắc, mỗi HS có thể chọn lựa một tập thơ, tập truyện ngắn hoặc cuốn tiểu thuyết khác nhau nhưng để đảm bảo tính khả thi, phù hợp với VTTLVC, HS nên chọn theo nhóm; khuyến khích mỗi nhóm chọn một ngữ liệu khác nhau, có thể 2-3 nhóm 1 cuốn (tùy số lượng HS trong lớp) để trao đổi, hỗ trợ trong trường hợp mới làm quen...; có đủ tập thơ, tập truyện và tiểu thuyết sẽ tạo nên sự phong phú, hấp dẫn cũng như HS có cơ hội được thực hành, củng cố, phát triển kỹ năng một cách bao quát. Mỗi nhóm đọc thông thường tầm 4-6 HS. Số lượng không quá ít nhằm gia tăng tính đối thoại trong thảo luận nhóm nhưng cũng không quá nhiều để đảm bảo mỗi cá nhân đều phát huy được hết tinh thần trách nhiệm cũng như năng lực của mình.

Bước 2: Chuyển giao nhiệm vụ và xây dựng kế hoạch thực hiện. Việc chuyển giao nhiệm vụ có hai cấp: + Cấp 1: chuyển giao từ GV đến các nhóm. Nhiệm vụ của các nhóm được lựa chọn bởi chính các thành viên (bước 1). GV sẽ định hướng và chốt nhiệm vụ cho nhóm. Nhiệm vụ nhóm gắn với việc đọc tập thơ, tập truyện ngắn hay cuốn tiểu thuyết cụ thể; + Cấp 2: chuyển giao nhiệm vụ từ nhóm trưởng đến các cá nhân. Ở cấp này các nhiệm vụ đọc được cụ thể hoá. Việc chuyển giao nhiệm vụ trong nhóm có thể linh hoạt. Đối với tập thơ, tập truyện ngắn, là tập hợp những bài thơ, truyện ngắn được lựa chọn theo nhiều tiêu chí khác nhau (đề tài, tác giả, giai đoạn, vùng miền...); tuy mỗi văn bản có tính độc lập tương đối nhưng mục tiêu dạy học của chuyên đề là HS đọc được (có năng lực đọc) một tập thơ, tập truyện, tiểu thuyết (khác với kỹ năng đọc một/một vài bài thơ, truyện ngắn rời rạc). Nên có thể mỗi cá nhân tập trung đọc một số văn bản nhưng vẫn phải đọc tổng quan cả tập thơ, tập truyện ngắn hoặc cuốn tiểu thuyết; có khả năng khái quát hoá nội dung của cả tập thơ, tập truyện ngắn, tiểu thuyết; phân tích và đánh giá được những đặc trưng thể loại được thể hiện trong các văn bản,...

Xây dựng kế hoạch thực hiện VTTLVC của nhóm. VTTLVC có thể hình dung là một hình thức dự án, cần có kế hoạch cụ thể để đảm bảo tiến độ và sản phẩm. Tùy vào việc lựa chọn cách triển khai hoạt động đọc cá nhân sẽ có bản kế hoạch tương ứng. Bản kế hoạch cần thể hiện được (1) Nội dung/nhiệm vụ công việc (gắn với các vai đọc); (2) Người thực hiện (cá nhân, nhóm, lớp), (3) Thời gian thực hiện, (4) Sản phẩm dự kiến, (5) Tiêu chí đánh giá sản phẩm... Ví dụ một bản kế hoạch như sau:

NGŨ LIỆU: tập thơ/tập truyện ngắn/tiểu thuyết.....

Thời gian	Nhiệm vụ	Người thực hiện	Sản phẩm	Tiêu chí đánh giá
Độc cá nhân lượt 1				
Ngày...	Văn bản 1	HS1, HS2...	- Phiếu phản hồi mở theo vai tự chọn	- Tiêu chí đánh giá kỹ năng đọc văn bản theo thể loại - Tiêu chí đánh giá các sản phẩm đọc của cá nhân
	Văn bản 2	HS4, HS5..		
...				
Thảo luận nhóm lần 1				
Độc cá nhân lượt 2 (lượt 2 có thể số lượng văn bản nhiều hơn)				
Thảo luận nhóm lượt 2				
Độc cá nhân và thảo luận nhóm lượt n (thường chỉ nên đọc cá nhân 3 lượt, việc lặp lại nhiều lần có thể gây nhàm chán)				
Thảo luận nhóm về tập thơ/tập truyện ngắn/cuốn tiểu thuyết				
Ngày...	Chia sẻ kết quả đọc cá nhân về tập thơ/tập truyện ngắn/tiểu thuyết	Cả nhóm	- Bài viết giới thiệu tập thơ/tập truyện ngắn/tiểu thuyết - Các sản phẩm sáng tạo khác như phiếu đọc theo vai yêu thích, tranh vẽ...	- Tiêu chí đánh giá kỹ năng đọc tập thơ/tập truyện ngắn/cuốn tiểu thuyết - Tiêu chí đánh giá kỹ năng hợp tác nhóm
	Tổng kết kết quả đọc (Nội dung, nghệ thuật, cách đọc một tập thơ/tập truyện ngắn/tiểu thuyết)	Cả nhóm		
Chia sẻ (cả lớp, theo kế hoạch chung)				
Ngày...	Tập thơ	Nhóm...	Sản phẩm cá nhân, nhóm được hoàn thiện	- Tiêu chí đánh giá kỹ năng đọc tập thơ/tập truyện ngắn/cuốn tiểu thuyết - Tiêu chí đánh giá kỹ năng hợp tác nhóm - Tiêu chí đánh giá sản phẩm học tập tương ứng
	Tập truyện	Nhóm...		
	Tiểu thuyết	Nhóm...		
Đánh giá, hồi ứng (theo kế hoạch chung cả lớp)				
Ngày...	Tự đánh giá, hồi ứng	Cá nhân tự đánh giá, viết hồi ứng	- Phiếu đánh giá, rút kinh nghiệm - Hồi ứng tình cảm, suy nghĩ của bản thân	
	Đánh giá chéo	Đánh giá chéo giữa các nhóm		
	GV đánh giá	GV		

Bước 1 và Bước 2 được thực hiện trong tiết hướng dẫn thực hành đọc.

(2) Tổ chức thực hiện

Bước 3: Làm việc cá nhân. Bước đọc cá nhân có thể diễn ra đan xen với bước chia sẻ theo nhóm. Sau khi GV giao nhiệm vụ cho các nhóm, từng cá nhân có thể dành một khoảng thời gian đọc bao quát và ghi chép lại những ấn tượng chung, những trải nghiệm cá nhân, những nhận hiểu ban đầu về tập thơ, tập truyện hay cuốn tiểu thuyết; những định hướng về cách đọc,... Sau hoạt động này, nhóm trưởng sẽ tổ chức thảo luận nhóm để chia sẻ, trao đổi những vấn đề chung nhất, có giá trị định hướng việc đọc văn bản... từ đó chuyển giao nhiệm vụ cụ thể cho các thành viên nhóm, định hướng các vai đọc gắn với việc tạo lập các sản phẩm học tập. Trên cơ sở kế hoạch nhóm đã hoạch định, cá nhân HS tiến hành đọc độc lập. Hoạt động đọc cá nhân thường được tiến hành ở nhà. Đây chính là bước mà người đọc huy động tổng hợp năng lực đọc đã được hình thành để trực tiếp đọc văn bản. HS có thể tiến hành đọc theo 3 giai đoạn trước khi đọc, trong khi đọc và sau khi đọc. Một số kỹ thuật đọc tích cực có thể áp dụng như: đánh dấu, ghi chú bên lề (phát hiện điểm sáng thẩm mỹ, bước đầu giải mã các tín hiệu); đọc suy luận (phân tích, giải mã tín hiệu), QAR, request (tự đặt câu hỏi và trả lời câu hỏi để khám phá văn bản; đây là kỹ thuật đọc kiểm soát)... Quá trình đọc HS thực hiện cùng với hoạt động ghi chép tích cực như ghi chép đối thoại, cuốn phim trí óc viết, viết ngắn (viết về điểm yêu thích nhất, cảm xúc/ấn tượng đối với văn bản hoặc yếu tố trong văn bản,...); chuyên thể kịch bản văn học... Việc ghi chép là nhiệm vụ quan trọng song song với hoạt động đọc cá nhân, là cơ sở để trao đổi trong nhóm nhỏ, chia sẻ nhóm lớn cũng như viết bài giới thiệu tập thơ, tập truyện ngắn hay cuốn tiểu thuyết.

Bước 4: Chia sẻ theo nhóm. Đan xen hoặc sau khi kết thúc hoạt động đọc cá nhân sẽ tổ chức chia sẻ theo nhóm. Hoạt động này có thể diễn ra ở lớp dưới sự quan sát của GV hoặc cũng có thể ở nhà. Nhóm trưởng sẽ điều hành để cá nhân báo cáo kết quả làm việc độc lập, trao đổi những điểm còn băn khoăn, khái quát giá trị của cả tập thơ/tập truyện ngắn hoặc tiểu thuyết; chốt lại những vấn đề sẽ trao đổi trong nhóm lớn (cả lớp). Một điểm cần chú ý là mỗi

nhóm khi chia sẻ kết quả đọc tập thơ/tập truyện ngắn/tiểu thuyết đồng thời phải đặt ra tối thiểu một vấn đề để thảo luận chung cả lớp, chủ động điều hành thảo luận. Trong phạm vi thảo luận nhóm nhỏ, các thành viên đánh giá chéo sản phẩm đọc của cá nhân dựa trên các tiêu chí đã thống nhất, lựa chọn những sản phẩm tốt để trình bày trước lớp. Sau khi hoàn tất việc chia sẻ kết quả đọc theo nhóm, mỗi cá nhân sẽ hoàn thành bài viết giới thiệu một tập thơ, tập truyện ngắn hoặc một tiểu thuyết; chuẩn bị dàn ý bài giới thiệu cho bước trao đổi cả lớp. Có thể tổ chức cuộc thi nhỏ trên group lớp về các bài viết giới thiệu tập thơ, tập truyện ngắn hay cuốn tiểu thuyết. Đây cũng có thể xem là bước kết nối đọc cá nhân, đọc theo nhóm và đọc cả lớp. Thông qua cuộc thi, mỗi HS tìm hiểu trước về tập thơ, tập truyện ngắn hay cuốn tiểu thuyết sẽ trao đổi cả lớp. Các nhóm có thể làm việc nhóm nhiều lần trong quá trình thực hiện VTTLVC, trong đó đan xen giữa làm việc cá nhân và làm việc theo nhóm. Cụ thể: Cá nhân đọc bao quát toàn bộ tập thơ/tập truyện ngắn/tiểu thuyết => trao đổi chung để định hướng và chọn lựa nhiệm vụ/các vai đọc cụ thể; xác định sản phẩm đọc => thảo luận nhóm để chia sẻ và xác định vấn đề thảo luận nhóm lớn...

Bước 5: Trao đổi cả lớp. Đến bước này, hoạt động chia sẻ mang tính chất lan toả kết quả đọc, “trưng bày sản phẩm” viết; giới thiệu về tập thơ, tập truyện ngắn hay cuốn tiểu thuyết. Do đó, VTTLVC có thể tổ chức dưới dạng diễn đàn. Mỗi nhóm chia sẻ khái quát về tập thơ, tập truyện ngắn hay cuốn tiểu thuyết; chọn vấn đề nổi bật nhất để tập trung trao đổi. Phần này có thể dựa trên sản phẩm cá nhân gắn với các vai đọc, bài viết giới thiệu về tập thơ, tập truyện ngắn để chuyển thành dàn ý bài nói. Bước này có thể sử dụng kỹ thuật phòng tranh để “triển lãm” kết quả đọc của các nhóm. Ở bước 4 và bước 5, HS sẽ thực hiện trong các tiết báo cáo kết quả thực hành đọc, viết, thực hành nói và nghe. Nếu có điều kiện, GV cũng có thể tổ chức một buổi ngoại khoá với chủ đề “Cuốn sách em yêu” để HS trao đổi, chia sẻ kết quả đọc và kinh nghiệm đọc một tập thơ, tập truyện ngắn hay một tiểu thuyết.

(3) **Đánh giá, hồi ứng.** GV có thể nhận xét khái quát toàn bộ quá trình thực hiện VTTLVC hoặc HS tự đánh giá, nhóm đánh giá lẫn nhau. Để hoạt động đánh giá hiệu quả, cần có bộ tiêu chí tổng thể và thống nhất ngay từ đầu. Bên cạnh các tiêu chí đánh giá sản phẩm cụ thể thì đây là bảng tiêu chí đánh giá phẩm chất và năng lực chung, cụ thể như tinh thần trách nhiệm; năng lực giao tiếp và hợp tác... Hồi ứng là hoạt động mang tính cá nhân. Sau khi kết thúc VTTLVC, HS được đọc, viết, nói và nghe về tập thơ, tập truyện ngắn và cuốn tiểu thuyết. Mỗi HS cần có những thu hoạch nhất định trên cơ sở các sản phẩm đã được tạo lập trong quá trình thực hiện. Hồi ứng có thể là các kinh nghiệm đọc, viết và nói nghe mới được hình thành; những cảm xúc, suy nghĩ mới mẻ sau khi đọc hoặc nghe giới thiệu về tập thơ, tập truyện ngắn, tiểu thuyết;...

3. Kết luận

VTTLVC là một hình thức dạy học đọc hiểu đòi hỏi tính độc lập, chủ động cao của người học. HS phải vừa là một bạn đọc có văn hoá, có kinh nghiệm vừa là một cá thể tích cực, biết cách làm việc hợp tác. Đặc điểm của VTTLVC có nhiều ưu điểm khớp nối với đặc điểm và yêu cầu của dạy học phát triển năng lực nói chung và phát triển năng lực đọc cho HS qua môn Ngữ văn nói riêng. Thông qua việc vận dụng VTTLVC để tổ chức thực hành đọc một tập thơ/tập truyện ngắn/cuốn tiểu thuyết, HS lớp 10 được hướng dẫn cách để phát triển năng lực, nhất là năng lực đọc. Từ đây, HS tiếp tục duy trì và phát triển hơn nữa VTTLVC để thực hiện đọc mở rộng thường xuyên... Trong hình thức dạy học này, HS là những bạn đọc có văn hoá, có năng lực, là những bạn đọc độc lập, sáng tạo. GV vừa là người hướng dẫn (khi cần thiết) vừa là bạn đọc đồng đẳng, tham gia một vai trong quá trình đọc của HS. Việc đa dạng hoá vai đọc gắn với nội dung và yêu cầu cần đạt của chuyên đề nói riêng và mục tiêu, nội dung dạy học nói chung cũng như việc sử dụng chúng một cách linh hoạt sẽ giúp cho VTTLVC trở thành một hình thức tổ chức đọc gắn gũi với nhà trường.

Tài liệu tham khảo

- Bộ GD-ĐT (2018a). *Chương trình giáo dục phổ thông - Chương trình tổng thể* (ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-GDDT ngày 26/12/2018 của Bộ trưởng Bộ GD-ĐT).
- Bộ GD-ĐT (2018b). *Chương trình giáo dục phổ thông môn Ngữ văn* (ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-GDDT ngày 26/12/2018 của Bộ trưởng Bộ GD-ĐT).
- Daniels, H. (2002). *Literature circles voice and choice in book clubs and reading groups* (2nd ed). Markham, Ontario: Pembroke Publishers Limited.
- Đỗ Ngọc Thống (chủ biên, 2022a). *Văn bản, đọc hiểu và tạo lập*. NXB Giáo dục Việt Nam.
- Đỗ Ngọc Thống (tổng chủ biên, 2022b). *Phương pháp dạy học đọc hiểu văn bản*. NXB Giáo dục Việt Nam.
- Karatay, H. (2017). *The Effect of Literature Circles on Text Analysis and Reading Desire*. Sciedu Press. <https://doi.org/10.5430/ijhe.v6n5p65>
- Nguyễn Thị Hồng Nam (chủ biên, 2016). *Giáo trình Phương pháp dạy đọc văn bản*. NXB Cần Thơ.